

Sexuálna revolúcia ako súčasť marxistickej revolúcie alebo História boja za tzv. „ženské práva“, (Tretia časť)

Dariusz Żuk-Olszewski

14. decembra 2022 ✚ História

predchádzajúce časti:

Sexuálna revolúcia ako súčasť marxistickej revolúcie alebo História bolševického boja za tzv. „ženské práva“, (Prvá časť)

Sexuálna revolúcia ako súčasť marxistickej revolúcie alebo História bolševického boja za tzv. „ženské práva“, (Druhá časť)

V predchádzajúcich dvoch častiach rozprávania o histórii sexuálnej revolúcie sme si priblížili bolševickú revolúciu v Rusku a jej historické i politické súvislosti, snahu Lenina o „stvorenie“ nového človeka a taktiež kľúčovú postavu marxistickej sexuálnej revolúcie – Alexandru Kollontajovú. V ďalšej časti sa dostaneme k hlavnému „produktu“ bolševickej sexuálnej revolúcie – legálnemu umelému potratu a jeho desivým dôsledkom. Dôsledkom, ktoré ničia náš svet doposiaľ.

Ilustračný obrázok, zdroj: wikimedia commons

Desivé prvenstvo sovietskych súdruhov

Lenin vedel, že krv, ktorá bola hlavným vedľajším produktom aj pohonnou hmotou jeho revolúcie, príliš neláka a davy nenadchne. Musí tak ľuďom podhodiť iné lákadlo. Ako pomerne silný magnet sa javil sex. Sex ako súčasť politického programu bol čímisi novým, „neopozieraným“, a mal mu zabezpečiť to, že jednoduchí ľudia budú vnímať bolševickú revolúciu ako niečo naozaj progresívne a avantgardné. A lákavé. Niečo, čo búra dovtedajší „malomeštiacky“ a „puritánsky“ spoločenský poriadok. Nový sovietsky človek mal byť úplne oslobodený od „spútanosti“ v oblasti morálky.

Veľmi rýchlo po uchopení moci bolševikmi bol zrušený inštitút cirkevného sobáša a konkubinát bol vyhlásený za rovnako právne záväzný ako sobáš. Konkubinát Alexandry Kollontajovej a Pavla Dybenka bol

vyhlásený za prvé civilné manželstvo v Sovietskom Rusku.

Súдруžka komisárka Kollontajová nezaháľala a iba niekoľko týždňov po prevzatí vedenia v sovietskom úrade pre ženské záležitosti (Ženotdele) predložila Sovnarkomu právnu normu, ktorá ako prvá na svete plne legalizovala, dekriminalizovala a depenalizovala umelý potrat. Lenin 18. novembra 1920 podpísal spoločný dekrét Ľudového komisariátu pre spravodlivosť a Ľudového komisariátu pre ochranu zdravia, ktorý „bezpodmienečne ruší všetky zákony trestajúce umelý potrat“¹ a garantuje každej žene bezplatný umelý potrat na požiadanie. Sovietska tlač vtedy túto novú legislatívnu úpravu nadšene vítala a zdôvodňovala aj týmito slovami: „Ak má mať žena podľa teórie súdruha Engelsa právo na slobodné striedanie partnerov podľa svojej vôle a právo realizovať sa v spoločenskom živote, potom musí mať tiež právo zabrániť počatiu a štát, reprezentovaný lekárom, jej má v tom vďaka tomuto novému zákonu pomôcť.“² Skutočnosť, že tehotenstvo, ktoré mal sovietsky lekár sťa štátny úradník „prerušiť“ nasledovalo až po počatí, si zjavne sovietsky žurnalista nevšímal. Nuž zdá sa, že súčasná progresívna žurnalistika má svoje historické vzory, po ktorých rada poškuľuje.

Alexandra Kollontajová a Pavol Dybenko

zdroj: wikimedia commons

V novembri 1920 sa teda diabolský stroj zabíjania nenarodených detí v Sovietskom Rusku pohol plnou parou vpred. A keďže Sovietsi boli vždy veľmi súťaživí, ani v pekelnom odvetví umelých potratov sa nechceli a nedali nikým predbehnúť. Archív amerického vedca Roberta Johnstona uvádza desivé číslo – vyše 282 miliónov uskutočnených abortov za 71-ročnú históriu Sovietskeho Ruska a ZSSR.³ Je to približne dvojnásobok dnešného počtu obyvateľov Ruskej federácie. Umelý potrat bol v sovietskej mentalite tak hlboko zakorenený ako čosi, čo patrí ku každodennému životu sovietskeho človeka, že sovietske ženy sa ani roky po rozpade „ríše zla“ (ako ZSSR nazval americký prezident Ronald Reagan) neostýchali chváliť sa so svojimi „úspechmi“ na tomto poli. Pred viac ako desaťročím som bol v jednej z bývalých zväzových republík Sovietskeho zväzu svedkom toho, ako sa žena v pokročilom veku, bez mihnutia oka a začervenania v spoločnosti chválila, že bola v živote asi 25-krát na umelom potrate. Keď na prítomných cudzincoch zbadala nemý úžas, lakonicky doplnila, že snáď nemala každé počaté dieťa aj porodiť.

Od legálneho potratu po štátom organizovanú prostitúciu

Bolševická sexuálna revolúcia ideologicky vychádzala z marxizmu, pre ktorý zbúranie akýchkoľvek dovtedajších noriem sexuálneho správania bolo jednou z metód radikálneho spoločenského prevratu a vybudovania „novej morálky“, vďaka ktorej ľahšie upevnia svoju moc. Bolševici vnímali tradičnú rodinu a sexuálne vzťahy v medziach tradičného manželstva ako akúsi baštu nekontrolovateľného odporu voči

novej komunistickej vláde a ich rozbitie ako prostriedok k zlikvidovaniu súkromného života podľa tézy Marxa a Engelsa, že záujem jednotlivca bude identický so záujmom kolektívu.

Krátko po bolševickom puči v novembri 1917 z osobnej iniciatívy Lenina dochádza k deštrukcii manželstva ako základného stavebného prvku ruskej spoločnosti. 19. a 20. decembra 1917 boli uvedené do života dekréty „O rozviazaní manželstva“ a „O civilnom manželstve, deťoch a registrácii manželstva“. V roku 1918 bol v Sovietskom Rusku schválený Zákon o rodine a manželstve, ktorý zaviedol úplne liberálnu rozvodovú legislatívu a z manželstva spravil čistú formalitu. Cirkevný sobáš bol zrušený. O rozvod bolo možné požiadať korešpondenčne, bez nutnosti oznámiť to druhej strane a po zaplatení symbolického správneho poplatku bolo manželstvo podľa nových predpisov rozvedené. Redaktor komunistickej Pravdy, istý M. Kolcov, sa novou legislatívou nadchýnal so skutočne budovateľským zanietením v týchto slovách: „Rozvod stojí teraz iba tri ruble. Už nemusíš vybavovať žiadne formality, doklady, odpovedať na predvolania, ba nemusíš to ani oznámiť osobe, s ktorou sa chceš rozviesť. Niekedy je komplikovanejšie objednať si časopis... Iba za tri ruble – prečo sa teda nepobaviť?!“⁴

„Oslobodenie ženy“ dekrétom, ktorý v roku 1920 zaviedol v celom Sovietskom Rusku beztretný, neobmedzený a štátom hradený umelý potrat kedykoľvek a na jednoduché požiadanie, spustilo celú lavínu „revolučných zmien“ v správaní obyvateľstva. Umelý potrat bol vnímaný ako základný a zrejme aj jediný štátom podporovaný prostriedok „plánovaného rodičovstva“ a záruka „sexuálneho blahobytu“ pre nového sovietskeho človeka. Aby sme mali predstavu, o aké množstvo umelých potratov v tom čase išlo, priblížme si údaj z publikácie jedného z komunistických priekopníkov „sexuálneho oslobodenia“ Wilhelma Reicha, ktorý uvádza, že v prvých rokoch účinnosti sovietskej normy o umelých potratoch (1918 – 1920) bolo iba v jednej z moskovských nemocníc ročne uskutočnených 50.000 umelých potratov.⁵ Revolučnými zmenami prešli tiež vzťahy rodičov s deťmi. Podľa pokynov Lenina konal istý Nikolaj Bucharin, všeobecne nazývaný taktiež „miláčik strany“, autor Abecedy komunizmu.⁶ V tomto svojom „katechizme komunizmu“ písal: „Dieťa patrí spoločnosti, v ktorej sa narodilo. Nepatrí rodičom.“

Podľa tejto teórie má rodinu nahradiť komunistická strana. Zakladateľ smutne preslávenej Čeky Felix Dzeržinskij založil v roku 1924 prvú mládežnícku komúnu pre mladistvých delikventov vyrastajúcich z čoraz rozšírenejších sovietskych bezprizorných detí a nazval ju takmer prozaickým menom Bolševo. Tu namiesto „prevýchovy“ viedli mladí delikventi nespútaný sexuálny život. Akýmsi etalónom nového sovietskeho dieťaťa sa stal kultový Pavlík Morozov, ktorého sovietska propaganda kanonizovala ako mučeníka zápasu o „nového človeka“. Pavlík udal vlastného otca sovietskym úradom za odpor voči kolektivizácii a svedčil proti nemu na súde. Podľa sovietskymi vytvorenej legendy ho rozzúrený dav dedinčanov ubil k smrti. Z Morozova sa mal stať akýsi „svätec“ komunistického náboženstva bez Boha, symbol nového sovietskeho mladého človeka, pre ktorého je „blaho spoločnosti“ viac ako vlastná rodina.

Boj so starosvetskou (rozumej kresťanskou) morálkou mal okrem krvavého prenasledovania Pravoslávnej cirkvi (ako aj katolíckej Cirkvi a ďalších náboženských spoločenstiev) taktiež podobu úplného sexuálneho uvoľnenia a štátom riadenej demoralizácie. Vznik bolševického štátu možno právom označiť za prvú skutočnú sexuálnu revolúciu. Teóriu súdružky Kollontajovej o pohári vody, z ktorého sa môže sovietska žena (ale aj muž) kedykoľvek napiť, začali súdruhovia veľmi rýchlo na všetkých úrovniach sovietskeho štátu uvádzať do praxe. Vznikali skupiny, ktoré hlásali heslá ako „Preč s ostychom!“ a propagovali nahotu na

verejnosti. Na uliciach miest bolo možné stretnúť nahých mužov a nahé ženy, ktorí svoju nahotu vnímali ako skutočné proletárske poslanie.

Začala sa tiež masovo šíriť prostitúcia, ktorá bola vnímaná ako ideologická povinnosť „nového človeka“, čiže komunistu. Po uliciach miest boli vylepované plagáty, ktoré hlásali: „Každý komsomolec môže a aj musí naplňať svoje prirodzené potreby“, či „Každá komsomolka je povinná vyhovieť komsomolcovi, lebo inak je malomeštička“. Boli dokonca zriaďované akési informačné centrá, kde sa mohli komsomolky prihlásiť ako potenciálne adeptky na plnenie sexuálnych potrieb a komsomolci tu dostávali akési „prídelové lístky“, na základe ktorých si mohli vybrať svoju komsomolku... Sovietska žena sa tak dostala do pozície prostitútky, ktorej pasákom bol socialistický štát. Je zaujímavé, že túto skutočnosť zotročenia ženy si akosi súdružka ľudová komisárka, bojujúca za ich „oslobodenie“ nevšímala a nevšímajú si ju ani súčasné obdivovateľky a nadšenci sovietskeho feminizmu.

Iným príspevkom sovietskej sexuálnej revolúcie k búraniu dovtedajších spoločenských noriem a postojov, bola úplná legalizácia a akceptácia homosexuálnych vzťahov. Prvým krokom k búraniu dovtedajšieho tabu a scitlivovaniu sovietskej spoločnosti na „otázky sexuálnych menšín“ bol obsiahly text pod názvom „Homosexualizmus“, ktorý do Veľkej sovietskej encyklopédie napísal aktívny homosexuál Magnus Hirschfeld a propagoval v ňom homosexuálne správanie ako žiaduce a morálne.⁷

Explózia neviazanej sexuality v sovietskom prostredí viedla už začiatkom dvadsiatych rokov 20. storočia k tomu, že radové komsomolky sa oddávali komsomolcom rovnako intenzívne, ako profesionálne prostitútky, čo viedlo k neuveriteľnému nárastu pohlavných chorôb, ktoré čoskoro postihovali vysoké percento sovietskej spoločnosti. Mašinéria umelých potratov nestíhala a sirotince praskali vo švíkoch. Už v roku 1922 sa po uliciach sovietskych miest potulovalo 7 miliónov tzv. „bezprizorných“ detí, o ktoré nemal nik záujem a nik sa o ne nestaral. Komunistický režim si uvedomoval, že tento obrovský počet sirôt väčšinou žijúcich rodičov je okrem iného dôsledkom prebiehajúcej vojny s rodinou. Najskôr dokonca opustené deti a mládež súdruhovia vnímali ako žiadaný materiál pre svoje pedagogické experimenty.⁸ Ale aj zvyšok spoločnosti, ktorá bola podrobená totalitnému násiliu, sa ukázala byť „sirotami“.

A tak sa podarilo dosiahnuť predpokladaný efekt. Zničenie rozlišovania dobra a zla v sexuálnej sfére zasialo do rodín nepriateľstvo: nepriateľstvo rodičov k deťom (ako k nežiaducim votrelcom) a nepriateľstvo detí k rodičom (ako k tým, ktorí ich neprivedli na svet z lásky). Prostredníctvom sexuálnej revolúcie boli „vytvorené“ celé generácie osamelých ľudí, ktorí sú jeden druhému nepriateľmi a tak ako spoločenstvo nie sú schopní čeliť rizikám, ktoré pre nich predstavoval totalitný štát. A takýto strach a vzájomná nenávisť boli podmienkou úspešného ovládnutia celej ruskej spoločnosti. K tomu tu bola ešte politická situácia súvisiaca s neútlachajúcou občianskou vojnou. Vojnové násilie sa prejavovalo v čoraz rozšírenejších zločinoch vrátane sexuálnych.

Ilustračný obrázok, zdroj: flickr.com

Lenin si napriek svojej zvrátenosti začal uvedomovať riziká sexuálnej revolúcie rozpútanej súdružkou Kollontajovou a videl, ako sa mu jej diabolský plán vymyká spod kontroly. Jej teóriu „sexu ako pohára vody“ komentoval slovami, že síce chápe skutočnosť, že niekto pociťuje smäd, ale neznamená to, že si má okamžite ľahnúť do jarku a chlípať vodu z kaluže ako prasa.

„Rodinná“ politika ľudovej komisárky viedla k tomu, že za niekoľko krátkych rokov od uzurpovania si moci bolševikmi sa v ruskej spoločnosti úplne rozpadla jej tradičná štruktúra. Ruská rodina sa ocitla v troskách. Lenin si začal uvedomovať, že rozbitie morálky síce pomohlo zničiť ním tak nenávidený cársky režim, ale že taktiež v zárodku ničí základné funkcie nového totalitného štátu. O mnoho desaťročí neskôr si úlohu sexuálnej revolúcie v rozklade štátov uvedomoval aj poradca amerického prezidenta Jimmyho Cartera Zbigniew Brzeziński, ktorý v 70. rokoch 20. storočia očakával skorý kolaps sovietskeho štátu práve vďaka absolútne uvoľnenej sexuálnej morálke a rozkladu rodiny. Že nebol ďaleko od pravdy potvrdzuje aj zánik ZSSR iba o niekoľko rokov neskôr.

Vráťme sa však k 20. rokom 20. storočia. Bieloruský historik Alaxandr Hužalouski vo svojom diele *Sexuálna revolúcia v sovietskom Bielorusku v rokoch 1917 – 1929*⁹ uvádza, že miera demoralizácie spoločnosti v sovietskom Bielorusku 20. rokov bola taká veľká, že šokovala samotných komunistov. Opisuje verejné akcie nudistov, ktoré sa v rokoch 1924 – 1925 z Moskvy postupne dostávali na periférie Sovietskeho zväzu. Približuje okrem iného list bieloruského spisovateľa Kolasa, ktorý v liste svojej žene opisuje zvláštne obyčaje Moskovčanov: „Nohavice si kupovať nebudem – zoderiem ešte tieto. A keď bude horúco, môžem chodiť aj bez nich. V Moskve som videl mnoho takých, čo chodia holí a iba tam v strede to majú niečím zakryté.“¹⁰

Historik opisuje aj istú udalosť z roku 1924, ktorá šokovala bieloruskú spoločnosť, no bola súčasťou „veľkého zápasu so starým svetom“. Aktivisti hnutia „Preč s ostychom!“, štyria komsomolci a štyri komsomolky, sa v

istý júlový podvečer vracali v mestečku Janaviči vo vitebskom okrese takpovediac v „rúchu Adamovom“. Teda presnejšie povedané úplne holí, keďže kráčali zo schôdze miestneho krúžku bezbožníkov.

Bieloruský historik opisuje aj iný problém, ktorý sovietska sexuálna revolúcia priniesla. Skupinové znásilnenia, ktoré sa stali jedným z dôsledkov demoralizácie spoločnosti. Vyskytovali sa najmä v prostredí robotníckej mládeže. Pripomína, že predovšetkým medzi novými robotníkmi, ktorí masovo prichádzali z vidieka do miest a ktorí boli násilím odtrhnutí od tradičných noriem správania, od zákazov a príkazov, vyplývajúcich z tradičného usporiadania spoločnosti, prekvitali znásilnenia, umelé potraty, rodil sa neuveriteľne veľký počet nemanželských detí a detí, ktoré končili v sirotincoch. Napríklad v novembri 1928 v Novo-Borisove skupina mladých robotníkov z miestnej železiarne znásilnila robotníčku. Páchateľom vydával pokyny komsomolec menom Džiaruhin. Korešpondent denníka *Čirvonaja zmena*¹¹ opisoval v roku 1927 sexuálne správanie mládeže v železiarni Kominterny v lokalite Hluša: „Na ubytovňu privádzajú skupinu robotníčok z poľa. Opíjajú ich až do odpadnutia a potom ich jednu po druhej znásilňujú. A nakoniec im zaplatia po pár kopejok a ešte ich aj zbijú.“

Aj tento príklad odmietavej reakcie dobovej sovietskej tlače (i keď to bola tlač regionálna, nie celoštátna) potvrdzuje, že ani desať rokov po októbrovej revolúcii sa nepodarilo úplne vykoreniť z duší sovietskych občanov rozlišovanie medzi dobrom a zlom. Že aj desať rokov po uchopení moci komunistami a spustení celospoločenskej sexuálnej revolúcie ešte aspoň niektorí sovietski intelektuáli demoralizáciu a sexuálne zločiny vnímali ako zlo a ako zlo sa ho snažili taktiež prezentovať.

Krach veľkého experimentu

Za začiatok konca veľkého experimentu so zavedením novej morálky môžeme označiť rok 1929, keď sa Stalin začal dožadovať čoraz väčšieho počtu pracovnej sily. Postupne sa obmedzovala propagácia nespútanej sexuálnej zábavy, neskôr bola dokonca odsudzovaná a do nemilosti sovietskej moci sa dostali taktiež homosexuáli. Obrovský demografický prepád spôsobený už spomínaným veľkým množstvom potratov, ktorých počet bol vyšší ako počet pôrodov, spôsoboval zo strednodobého hľadiska vážny problém pre sovietsky štát. K tomu treba ešte pripočítať chaos, ktorý v sovietskom štáte presadzovanie „novej sexuálnej morálky“ spôsobilo. Nie, v prípade Stalina určite nemožno hovoriť o nejakých ušľachtilých pohnútkach pre obmedzenie nespútanej sexualizácie sovietskej spoločnosti a s ňou súvisiacich umelých potratov. No pracovnej sily a bojovníkov pre svetovú socialistickú revolúciu bolo čoraz menej a Josif Visarionovič svojimi veľkými čistkami túto silu ešte decimoval.

V roku 1930 boli preto zrušené tzv. Ženské oddelenia a ženy dostali legislatívnu povinnosť pracovať 8 hodín. V roku 1934 Stalin odsúdil vytváranie tzv. komún a postupne sa v sovietskej tlači začali objavovať texty, ktoré mali za cieľ upevniť postavenie rodiny a materstva. V roku 1935 sa pre realizáciu tohto cieľa spustila taktiež kampaň proti rozvodom a umelým potratom. V roku 1936 bol v ZSSR uvedený do života nový zákon s názvom „O zákaze abortov, zvýšení materiálnej pomoci, zriadení štátnej pomoci pre mnohodedné rodiny, zvýšení právnej zodpovednosti za neplatenie výživného a niektorých zmenách v rozvodovej legislatíve“. Sovietska *Pravda* dokonca v tomto období hlásala, že rodina je „dôležitá vec“.

Podľa už spomínaného obdivovateľa komunistických myšlienok a priekopníka sexuálnej revolúcie Wilhelma Reicha, tieto radikálne zmeny sovietskeho kurzu začiatkom 30. rokov 20. storočia svedčia o tom, že sexuálna revolúcia v Sovietskom Rusku bola od samého počiatku poznačená rozporom, keďže síce sovietskym

občanom bolo udelené právo na sexuálnu slobodu, no k využívaniu tohto práva mu neboli poskytnuté ekonomické možnosti. V preplnených bytoch totiž mládež nenachádzala podmienky pre vedenie nespútaného sexuálneho života. Ruskí revolucionári neboli taktiež teoreticky pripravení na sexuálnu revolúciu, pretože marxistickí klasici im pre ňu nenechali dostatočné usmernenia.

Iným vysvetlením krachu veľkého sociálneho experimentu v Sovietskom Rusku, ktoré ponúkali marxistickí filozofi pôsobiaci na Západe je napríklad to, ktoré sformuloval Leszek Kołakowski.¹² Podľa jeho názoru má každá revolúcia svoje fázy a v ZSSR bol zrealizovaný iba prechod od „buričských a revolučných hesiel, charakteristických pre ranú fázu revolúcie“ k aktivitám, „ktoré mali napomôcť upevneniu moci štátu vo vzťahu k občanom, no boli preskočené všetky iné fázy“. Ďalšia destabilizácia rodiny by musela viesť k destabilizácii štátu. Sexuálna revolúcia teda bola potrebná v určitej fáze budovania totalitného systému. Mala slúžiť pre vytvorenie „nového človeka“, ktorý bude schopný žiť v totalitnom systéme a bude ochotný ho utvárať. Tento opis Kołakowskeho je veľmi dôležitý, keďže môže byť varovaním pred budúcnosťou Európy, v ktorej zažívame čoraz dynamickejšiu formu sexuálnej revolúcie vo všetkých oblastiach života.

Žiaľ, krach sovietskeho experimentu a čiastočná zmena prístupu vedúcich súdruhov k sexuálnej morálke spoločnosti a s ňou súvisiaci úplne laxný prístup k otázke umelých potratov, nebola zmenou trvalou. Vykonávanie umelých potratov v ZSSR sa vo veľkom začalo opäť po roku 1955, keď sa stal v Sovietskom zväze opäť úplne legálnym. Jeden zdroj dokonca uvádza, že v rokoch 1954 – 1990 bolo v Sovietskom zväze vykonaných neuveriteľných 250 miliónov umelých potratov.¹³ A žiaľ postsovietske Rusko, podobne ako iné bývalé zväzové republiky ZSSR, patria dnes ku krajinám s najliberálnejšou potratovou legislatívou na svete. Súčasné Rusko dlhodobo vedie celosvetový rebríček krajín s najväčším počtom umelých potratov prepočítaných na príslušný počet obyvateľov a počet žien vo fertilnom veku.¹⁴

¹ Rozhodnutie Ľudového komisariátu spravodlivosti a Ľudového komisariátu pre ochranu zdravia zo dňa 16. 11. 1920 „O umelom prerušení tehotenstva“ – rus. «Об искусственном прерывании беременности», celá právna norma: № 471. Постановление Народных Комиссариатов Здравоохранения и Юстиции. Об охране здоровья женщин, online: <https://istmat.info/node/4>.

² Por. Известия, 19. 11. 1920.

³ Por.: <http://www.johnstonsarchive.net/policy/abortion/ab-ussr.html>.

⁴ M. Czachorowski: *Spuścizna radzieckiej rewolucji seksualnej*, In: ETHOS, 1998, nr 3 (43) – 17, s. 255, KUL, Lublin.

⁵ Por.: W. Reich: *The Sexual Revolution*, 1986, s. 187.

⁶ Por.: Николай Бухарин: *Азбука коммунизма*, 1920.

⁷ Por. W. Reich: *The Sexual Revolution*, s. 200.

⁸ Por. M. Czachorowski: *Spuścizna radzieckiej rewolucji seksualnej*, In: ETHOS, 1998, nr 3 (43) – 17, s. 259, KUL, Lublin.

⁹ Гужалоўскі А. А. *Сексуальная рэвалюцыя ў Савецкай Беларусі: 1917 – 1929 гг.*

10 Rozhovor s A. Hužalowskim v bieloruskej exilovej televízii Belsat, dostupné online:

<https://belsat.eu/pl/news/zapomniana-rewolucja-seksualna-na-sowieckiej-bialorusi/>.

11 *Čirvonaja zmena* (biel. Чырвоная змена), bieloruské komsomolské noviny, ktoré vychádzali v rokoch 1921 – 2002.

12 Leszek Kołakowski (1927-2009), poľský marxistický filozof, v r. 1966 vylúčený z Poľskej zjednotenej robotníckej strany za kritiku kultúrnej politiky poľských komunistov, v roku 1968 mu bolo zakázané pôsobenie v akademickom prostredí, po čom emigroval na Západ, kde žil až do svojej smrti.

13 Alexandre Avdeev, Alain Blum, Irina Troitskaya: *The History of Abortion. Statistics in Russia and the USSR from 1900 to 1991*, Institut National d'Etudes Démographiques, Paris, 1995.

14 Por. napr. https://www.abort73.com/abortion_facts/worldwide_abortion_statistics/.

URL adresa článku: <http://christianitas.sk/sexualna-revolucia-ako-sucast-marxistickej-revolucie-alebo-historia-boja-za-tzv-zenske-prava-tretia-cast/>